

й правоохоронними органами, створює певні запаси, намагається списати показники лічильників, здійснює документальне "підтвердження" своєї діяльності (підробляє обліково-звітну документацію), укладає певні договори. Тобто вчиняє злочин шляхом обману, проте такого роду обман відрізняється від обману, як способу вчинення злочину, передбаченого ст. 190 КК України, тим, що винна особа є службовою особою й на підставі чого ця особа набуває певних можливостей щодо розпорядження цим майном. Крім того, такого роду підготовчі дії утворюють окремий склад злочину, а саме службове підроблення (ст. 366 КК України). У деяких випадках, з метою приховання вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України, винна особа здійснює навмисний підпал складських чи інших приміщень, за таких обставин дії винної особи слід кваліфікувати додатково за ст. 194 КК України.

Досліджуючи психологічні особливості готування до вчинення злочину та способу вчинення злочину, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України, не можна не сказати про емоційний момент вчинення цього злочину. Безперечно, емоційний стан суб'єкта аналізованого злочину не впливає на кримінально-правову кваліфікацію, але може вплинути на призначення покарання судом, встановлення емоційного моменту надає змогу визначити мотиви й мету вчинення злочину, спрямованість умислу. За нашим переконанням, емоційний момент вчинення злочину, передбаченого ст. 191 КК України, може бути різним, але основними з них є: задоволення своїх егоїстичних бажань, прагнення збагатитись за рахунок підприємства, установи чи організації. Прагнення збагатитись свідчить про корисний мотив вчинення злочину, що своєю чергою розкриває мету вчинення злочину - оборнення чужого майна, яке фактично не належить винній особі, на власну користь.

Враховуючи викладене, ми можемо констатувати, що суб'єкт злочину, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України, усвідомлює:

своє правове становище на підприємстві, установі чи організації;

правове становище майна та його вартість
протиправний характер своєї поведінки;

суспільно небезпечні наслідки, які можуть настати
у зв'язку з вилученням (розтратою, заволодінням чи

привласненням) майна

та бажає:

а) обернути на власну користь майно, що належить підприємству, установі чи організації;

б) приховати сліди своєї злочинної діяльності;

в) настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді вилучення майна.

Усвідомлення, бажання, емоційний момент, мотив і мета (які виступають внутрішньою рушійною силою) як психологічні категорії зумовлюють волю людини, яка зовні виражається в певній активній чи пасивній поведінці (діях), що зумовлює зміну об'єктивно існуючих процесів.

Література

1. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / [Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров та ін.; під ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка]. - К.: Атіка, 2008. - 376 с.

2. Ярмиш Н.М. Дія як ознака об'єктивної сторони злочину (проблеми психологічної характеристики) / Н.М. Ярмиш. - Х.: Основа, 1999. - 84 с.

3. Мальков В.П. Состав преступления в теории и законе / В.П. Мальков // Государство и право. - 1996. - № 7. - С. 105-114.

4. Радугин А.Ф. Философия: курс лекций / А.Ф. Радугин. - М.: Центр, 1996. - 334 с.

5. Кашкаров О.О. Взаємозв'язок і взаємообумовленість елементів складу злочину між собою / О.О. Кашкаров // Держава та регіони. Сер. Право. - 2010. - Вип. 2. - С. 73-77

6. Волобуєв А.Ф. Криміналістика: навчальний посібник. - [Електронний ресурс]: http://pidruchniki.ws/1062040551609/pravo/metodika_rozsliduvannya_privlasnennya_roztrati_mayna_abo_zavolodinnya_nim_shlyahom_zlovzhivannya_sluzhbovim

7. Матишевский П.С. Преступления против собственности и смежные с ними преступления. - Юриком. - Киев, 1996. - 240 с.

Кашкаров О. О.

*Начальник кафедри загальноправових дисциплін
Кримського факультету Одеського державного
університету внутрішніх справ кандидат юридичних
наук, старший науковий співробітник
Надійшла до редакції: 09.05.2013*

УДК347.962:343.132.2(477.74)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗГЛЯДУ СЛІДЧИМИ СУДДЯМИ КЛОПОТАНЬ ПРО НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКІВ ЖИТЛА ЧИ ІНШОГО ВОЛОДІННЯ ОСОБИ НА ПРИКЛАДАХ СУДІВ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Копіца О. В.

Статтю 30 Конституції України гарантується кожному захист недоторканності житла чи іншого володіння особи. Згідно з зазначеною статтею не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

У невідкладних випадках, пов'язаних з врятуванням життя людей і майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду й обшуку [1].

Проблеми проведення обшуку в Україні досліджува-

© О.В. Копіца, 2013

лися провідними науковцями процесуалістами, такими як: О.М. Бандурка, В.Я. Тацій, В.Т. Нор, В.Т. Маляренко, А.Ф. Волобуєвим, Г.В. Татаренко, Н.Г. Габлей та інші.

Сьогодні в спеціалізованих виданнях надрукована велика кількість публікацій, які присвячені переважно поняттю обшуку, підставам і тактиці проведення обшуку.

Завданням статті є визначення проблемних питань, які виникають у слідчих суддів при розгляді клопотань про надання дозволу на проведення обшуків житла чи іншого володіння особи за новим КПК України, і надання відповідних рекомендацій щодо їх вирішення.

У системі засобів встановлення істини в криміналь-

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**

ному провадженні важливе місце займає обшук - одна зі слідчих дій, що зазвичай має невідкладний характер. Своєчасне й повне виявлення та вилучення предметів, документів, що мають значення для справи, відіграє вагомую роль при викритті винних і встановленні істини в справі. Тому проведення обшуку, метою якого є відшукування й вилучення цих об'єктів, є не тільки правом, а й у певних випадках обов'язком слідчого під час розслідування злочинів.

Обшук - слідча дія, що полягає в примусовому обстеженні приміщень, місцевості, транспортних засобів, окремих громадян з метою відшукування й вилучення об'єктів, які мають значення для встановлення істини в справі, а також виявлення розшукуваних осіб.

Обшук за своєю природою має примусовий характер, у зв'язку з чим займає особливе місце в системі слідчих дій. Обшук проводиться за ініціативою слідчого, як правило, раптово для обшукуваних осіб і неминуче пов'язаний з реальним чи потенціальним примусом по відношенню не тільки до обшукуваних, а й до інших осіб (наприклад, які мешкають разом з обшукуваним або ж випадково потрапили туди). Примусовість під час проведення обшуку також полягає в тому, що обстеження приміщень, споруд або інших об'єктів може бути здійснено без згоди особи, у володінні або розпорядженні якої знаходяться ці об'єкти [2].

Питання проведення обшуку регламентовані ст.ст. 234-236 КПК України.

Новий КПК, на відміну від раніше діючого, закріплює легальне визначення поняття „житло” та „інше володіння”. Можна відмітити, що законодавець надає доволі широке визначення цих понять, що уявляється правильним, оскільки завданням кримінального провадження є насамперед охорона прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження. При проникненні до житла чи іншого володіння на підставі ухвали слідчого судді є те, що ці об'єкти знаходяться у власності. Причому форма власності значення не має. Такий широкий підхід до розуміння поняття „житло”, віднесення до „іншого володіння” офісних і службових приміщень, приміщень господарського, виробничого та іншого призначення відповідає прецедентній практиці ЄСПЛ, який у своїх рішеннях неодноразово підкреслював необхідність саме такого підходу [3].

Згідно з частиною 1 ст. 234 КПК України обшук проводиться з метою виявлення й фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуто в результаті його вчинення, а також встановлення місця знаходження розшукуваних осіб [4].

Узагальнення судової практики розгляду судами Одеської області клопотань про надання дозволу на проведення обшуків житла чи іншого володіння особи у 2012-2013 роках показало, що слідчі судді області розглядають справи зазначеної категорії, як правило, своєчасно й відповідно до вимог закону, але в окремих випадках ще допускають неправильне застосування кримінальних процесуальних норм, якими врегульовано судовий розгляд справ зазначеної категорії.

Згідно зі статистичними даними за грудень 2012 рік і десять місяців 2013 року в порядку КПК України (у редакції 2012 р.) від органів досудового розслідування до судів Одеської області надійшло 3497 клопотань про надання дозволу на проведення обшуків житла чи іншого володіння особи, з яких було задоволено 2690 клопотань (76,9 % від загальної кількості). По 807 клопотаннях слідчими суддями було відмовлено в наданні дозволу на проведення обшуків житла чи іншого володіння особи.

Із зазначеної кількості клопотань тільки слідчими

суддями Приморського районного суду м. Одеси було розглянуто 2350 клопотань (67,2 %). Зазначена обставина пояснюється тим, що на території Приморського району м. Одеси знаходяться практично всі органи досудового розслідування міського й обласного значення [5].

Органи досудового розслідування при направленні клопотань про надання дозволу на проведення обшуків житла чи іншого володіння особи допускали порушення вимог чинного законодавства, що ставало підставами у відмовленні в їх задоволенні.

Якість і обґрунтованість вивчених клопотань органів досудового слідства про надання дозволу на проведення обшуків житла чи іншого володіння особи не в усіх випадках відповідали вимогам ч. 3 ст. 234 КПК України.

Траплялися випадки надання клопотань зазначеної категорії, які не були належним чином погоджені прокурором (не зазначалася дата погодження). Крім того, у клопотаннях не зазначалося, які саме предмети, що свідчать про наявність відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення або майно, яке здобуто в результаті його вчинення, можуть бути виявлені при проведенні обшуку, не зазначалися особи, яким належить житло чи інше володіння, та особи, у фактичному володінні яких воно знаходиться.

Встановлені випадки звернення слідчими органами до суду з клопотаннями про надання дозволу на проведення обшуків житла чи іншого володіння особи по кримінальних провадженнях, по яких досудове розслідування було призупинено й у встановленому порядку не поновлено.

Так, 15.01.2013 року до Роздільнянського районного суду Одеської області надійшло клопотання слідчого про надання дозволу на обшук житла, господарських споруд та іншого нерухомого чи рухомого майна, що знаходиться на території домоволодіння, належного громадянину Д., у зв'язку з надходженням рапорту о/у СКР Роздільнянського РВ про причетність зазначеної особи до скоєння крадіжки майна, зокрема мисливської рушниці, з домоволодіння громадянина Х., яке мало місце в ніч з 3 на 4 березня 2012 р.

Ухвалою слідчого судді Роздільнянського районного суду Одеської області від 15.01.2013 р. зазначене клопотання було залишено без задоволення. Мотивуючи своє рішення, суд зазначив, що досудове розслідування по зазначеному кримінальному провадженню призупинено 11.05.2012 року й до цього часу не поновлено, тому слідчий не мав права звертатися до суду із зазначеним клопотанням.

Крім того, трапляються випадки зловживання з боку слідчих органів своїм правом на звернення до суду з клопотаннями зазначеної категорії та відсутністю дієвого контролю з боку процесуального керівника - прокурора.

Так, Ухвалою слідчого судді Роздільнянського районного суду Одеської області від 21.06.2013 року було відмовлено в задоволенні клопотання слідчого про дозвіл на проведення обшуку в житлі, господарських і підсобних спорудах у будинку, де мешкає громадянин Б. Мотивуючи своє рішення, слідчий суддя зазначив, що в рамках цього кримінального провадження неодноразово надавалися дозволи на обшук житлових приміщень інших осіб, які нібито причетні до викрадення майна І., однак ухвали слідчого судді й протоколи проведення обшуків у матеріалах кримінального провадження відсутні. Крім того, не надано доказів того, що вказана особа проживає за цією адресою та кому належить домоволодіння, в якому необхідно провести обшук.

Щодо дотримання судами вимог ст.ст. 32, 34 КПК України при визначенні територіальної підсудності клопотань вказаної категорії необхідно зазначити діючим КПК не визначеної виключної підсудності клопотань про надання дозволу на проведення обшуків житла чи

іншого володіння особи, що призводить до неоднакового застосування кримінального процесуального закону й зловживань слідчими органами.

Так, ухвалою слідчого судді Саратського районного суду Одеської області від 13.08.2013 р. було задоволено клопотання старшого слідчого в ОВС ВР ДТП СУ ГУВМС України в Одеській області в кримінальному провадженні за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК України, яке було вчинено на території Саратського району Одеської області, і надано дозвіл на проведення обшуку за місцем проживання громадянина П. (для інформації: ВР ДТП СУ ГУВМС України в Одеській області знаходиться по вул. Королева, 5 у м. Одесі).

З метою запобігання зловживанням з боку органів досудового розслідування вважаємо за необхідне при розгляді клопотань зазначеної категорії застосовувати правову позицію, викладену в листі Вищого спеціалізованого суду України № 1-1640/0/4-13 від 15.10.2013 р. „Щодо надання роз'яснень положень ч. 2 ст. 132 КПК України стосовно визначення територіальної юрисдикції розгляду клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження” та розглядати їх судам за місцем знаходження органу досудового розслідування [6].

Також встановлені випадки прийняття рішень слідчими суддями при розгляді клопотань зазначеної категорії, які не передбачені діючим кримінальним процесуальним законодавством, а саме часткового задоволення клопотання слідчого та повернення клопотання слідчому для усунення недоліків.

Так, ухвалою слідчого судді Іванівського районного суду Одеської області від 17.09.2013 р. було повернуто для усунення недоліків клопотання слідчого СВ Іванівського РВ про проведення обшуку за місцем проживання громадянина Ш. Мотивуючи своє рішення, слідчий суддя зазначив, що слідчий у своєму клопотанні не зазначив і не надав до клопотання доказів щодо особи, якій належить житло, та особи, у фактичному використанні якої воно знаходиться.

Ухвалою слідчого судді Комінтернівського районного суду Одеської області від 08.10.2013 р. було частково задоволено клопотання слідчого СВ Комінтернівського РВ про надання дозволу на проведення обшуку по кримінальному провадженню, за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 310 КК України, і надано дозвіл на проведення обшуку на території земельної ділянки, розташованої в с. Крижанівка Комінтернівського району Одеської області й у розташованих на ній господарських будівлях і спорудах, крім житла (житлового будинку), де проживають громадянин М. та інші, з метою відшукування й вилучення рослин роду конопель і наркотичних засобів. Мотивуючи своє рішення, слідчий суддя зазначив, що кримінальне провадження відкрите лише по факту незаконного вирощування конопель на території земельної ділянки, та суду не надані докази того, що наркотичні засоби можуть зберігатися в зазначеному житловому будинку, тому надав дозвіл лише на обшук земельної ділянки та в розташованих на ній господарських будівлях і спорудах.

Одним з проблемних і нерегульованих КПК України питань, яке виникає в слідчих суддів під час розгляду клопотань про обшук житла чи іншого володіння особи, є те, що в клопотанні про проведення обшуку вказувалася

тільки особа, яка фактично володіє житлом як така, що там проживає, тоді як п. 6 ст. 234 КПК України передбачає зазначення, крім цього власника житла. З цього приводу у зв'язку з реорганізацією порядку реєстрації нерухомого майна в слідчих і прокурорів виникають певні складнощі в отриманні даних щодо власників будинків і квартир, оскільки процедура отримання такої інформації суворо регламентована та тривала, що перешкоджає оперативності слідчих дій.

На нашу думку, з метою дотримання прав особи, яка є власником житла чи іншого володіння, в якому необхідно провести обшук, у клопотанні про проведення обшуку відповідно до п. 6 ст. 234 КПК України необхідно вказувати відомості про власника житла. Оскільки слідчий є самостійним у своїй професійній діяльності, він має всі передбачені законом можливості для отримання відповідної інформації при підготовці клопотання [7].

Резюмуючи викладене, вважаємо за необхідне пропонувати судам при розгляді клопотань про надання дозволу на проведення обшуків житла чи іншого володіння особи суворо дотримуватися вимог ст.ст. 233-255 КПК України, виважено перевіряти підстави для надання дозволів на проведення обшуків, при потребі вивчати матеріали кримінальних проваджень, виключити випадки формального підходу при розгляді зазначених клопотань.

Також пропонуємо застосовувати Конвенцію про захист прав і основоположних свобод та практику ЄСПЛ, а саме відповідні рішення ЄСПЛ насамперед щодо України (наприклад „Ратушна проти України”, „Поліщук проти України”), в яких викладена позиція ЄСПЛ щодо втручання органів державної влади в здійснення права людини на повагу до своєї приватної власності та житла.

Література

1. Конституція України
2. Волобуєв А.Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва: Дис. д-ра. юр. наук: 12.00.09. - Х., 2001. - 408 с.
3. Бандурко О.М., Блажівський Є.М., Бурдоль Є.П. та інші. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. - Х.: Право, 2012. - 768 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України № 4651-VI від 13 квіт. 2012 р. // Офіц. вісн. України. - 2012. - № 37. - 25 травня 2012 р.
5. Матеріали узагальнення судової практики розгляду судами Одеської області клопотань про надання дозволу на проведення обшуків житла чи іншого володіння особи у 2012-2013 р. - вих. № 12-23215/13 від 25.11.2013 р.
6. Лист Вищого спеціалізованого суду України № 1-1640/0/4-13 від 15.10.2013 р. „Щодо надання роз'яснень положень ч. 2 ст. 132 КПК України стосовно визначення територіальної юрисдикції розгляду клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження”. - Сайт ВССУ.
7. Узагальнення судової практики розгляду слідчими суддями клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження відповідно до розділу II Кримінального процесуального кодексу, який набрав законної сили з 20.11.2012 року. - Сайт ВССУ.

Копица О.В.

кандидат юридичних наук

Суддя апеляційного суду Одеської області

Надійшла до редакції: 12.05.2013